

KIRKENS SYNODALE STRUKTUR

INDLEDNING:

Den netop afsluttede bispesynode i Rom havde som konklusion, at kirkens synodale struktur nu skulle omsættes i praksis, dvs. at kirken igen skulle begynde at afholde synoder på alle niveauer.

Jeg har i måske 10 år fordybet mig i synodeproblematikken, historisk, kirkeretlig og ikke mindst bibelteologisk. Derfor har jeg besluttet at lave dette oplæg, for at vi i kirken i Danmark kan komme ind i denne forhåbentlig universelle synodale proces. Jeg skriver bevidst 'kirken i Danmark', fordi det hører med til problematikken, at vi ikke begrænser os til 'den katolske kirke i Danmark'.

Grunden til, at jeg begyndte at udforske kirkens synodalitet, var pave Frans, der i begyndelse af sit pontifikat erklærede, at kirken af væsen er synodal. Det var et ganske nyt udtryk, som ikke stod på dagsordningen i teologien om kirken. Hvad mente han, og hvad betød det teologisk?

Vi må først prøve sprogligt at definere selve ordet synode. Ordet består af to stavelser: 'syn' og '(h)odos' (= sammen + vej). Jeg henviser til den klassiske Græsk-Danske ordbog af G. Berg. Her oversættes ordet med 1) Sammenkomst, Møde, Forsamling, 2) Sammenstød, Sammenflyden, f.eks. af vand. Det blev også brugt i klassisk græsk om stjerner, der mødte hinanden. Ordet bruges stort ikke i den græske oversættelse af GT (det Gamle Testamente) og slet ikke i NT (det Nye Testamente).

Man må ikke forveksle ordet med det lignende ord: 'synodia', der på klassisk græsk betyder: omgang, rejse sammen i et selskab (se samme leksikon s. 787). Mange i dag forstår 'synode' som en "fælles vandring: vi er sammen undervejs. Lad os derfor slå fast, at vi skal forstå 'synode' som 'sammenkomst', 'forsamling'. Men som sagt blev ordet ikke brugt i den græske udgave af Bibelen. Jeg ved ikke af, at man i oldkirken brugte det tilsvarende ord 'synodia' (=fælles vandring) for at betegne en bestemt handling i kirkens liv. Dette skriver jeg kun for at slå fast objektivt, at vi sprogligt må anvende ordet 'synode' i betydningen en eller anden form for forsamling.

Når jeg forklare det i detaljer er det, fordi det er min erfaring, at vi i teologisk sprogbrug gennem tiderne ofte bruger ordene forkert eller unøjagtigt, og det kan føre til falske problemstillinger. Eksempler: 1) Ordet 'præst' betyder oprindeligt en 'ældste', et medlem af en menigheds ældsteråd, som har ansvaret for en menighed, og ikke en liturg. 2) 'Menighed' betyder på dansk enten 'lokalkirke' eller 'sogn'. I den aktuelle bibeloversættelse bruger man stort set altid 'menighed' men i den teologiske betydning: 'lokal kirke'. 3) 'Katolsk' hedder i den protestantiske udgave af trosbekendelsen 'Almindelig'. 4) 'Den katolske kirke i Danmark' er ikke hverken et teologisk eller kirkeretligt begreb, men et organisatorisk begreb. 5) Og til slut: 'teologi' er det 'læren om Gud' eller 'Guds ord', altså hans lære?

Jeg nævner disse 5 eksempler på enten en fejlagtig betegnelse eller en tvetydig betegnelse.

Jeg er meget i tvivl, om vi i denne postsynodale tid forveksler synodos med synodia, 'forsamling' med 'fælles vandring'. Man har opfundet et nyt begreb: den synodale vandring; men i mine øjne er det en fordrejning af det gamle og oprindelige ord synode / forsamling.

Når jeg gennemgår de relevante bibeltekster, vil jeg prøve at pege på de eventuelle sproglige problemer og rette dem, så den teologiske forståelse ikke bliver afsporet, men vi taler det samme sprog.

Jeg bruger derfor alene ordet 'synode' i betydning 'forsamling' og ikke 'fælles vandring'. Det er alene i denne betydning, at ordet kan beskrive en bibelsk situation. Og det fremgår også utvetydigt af synodernes historie, som jeg nu vil omtale.

1. SYNODERNE I KIRKENS HISTORIE, OVERSIGT

Grundlaget for dette afsnit er en klassisk udgave af samtlige (?) små og store synoder i kirkehistorien indtil koncilet i Trient (1545-1563) udgivet af Carl Joseph Hefele, Conciliengeschichte, 1873¹. Også han forstår synode som 'Kirchenversammlung', men ordet kunne også bruges om verdslige forsamlinger. Teologisk hersker der ingen tvivl om, at synode skal forstås som en 'kirkelig forsamling'.

Den ovennævnte forfatter nævner i sin indledning flere eksempler på, at kirkefædre forstod synoder som en forsamling, Helligånden / Kristus brugte til at vejlede kirken. Pave Gregor den Store (590-604) sammenligner endda de fire første økumeniske konciler med de fire evangelier (Opus. Cit. s. 2). Udgangspunktet er den første synode i Jerusalem (50), som jeg vender tilbage til. I denne synodes dokument står der: *"Helligånden og vi har besluttet ..."*.

Vi kan derfor definere synode som et organ, Kristus bruger for at vejlede kirken både læremæssigt og pastoralt. Den teologiske forklaring er, at Kristus er kirkens hoved og herre, og at det er ham, der skal bygge den op gennem alle tider. Det er ikke paverne, biskopperne, præsterne, fyrsterne eller andre, der skal bygge kirken, men Kristus. Det er også NT's lære, som jeg nærmere vil forklare. Måske glemmes denne bibelske sandhed mere eller mindre i kirkens historie, f.eks. i det 2. årt. Vi skal på denne måde definere synodebegrebet teologisk: I en synode kan Gud tale ligesom i Skriften. Den teologiske indfaldsvinkel er, at Jesus er nærværende i kirkens liv, men på forskellige måder: I Bibelen, i sakramenterne og i synoderne, men også i vores fællesskaber. Således siger han: *"Hvor to eller tre er kommet sammen til mit navn, dér er jeg iblandt dem"* (Matth. 18,20). Det betyder, at hvis to eller tre, der tror på mig, kommer sammen, fordi de er kristne, så er jeg tilstede i deres midte. Det kan vi overføre på synodeforsamlingerne: De tilstedeværende på en synode er kommet sammen, fordi de tror på Kristus, og fordi de er hans tjenere. Han er dér som deres bror, kirkens herre og læremester. Så enkel er troens virkelighed! Derfor kan Jesus også sige i hver af sine breve til de syv kirker i Lilleasien: *"Den, som har øre, skal høre, hvad Ånden siger til kirkerne"* (Joh.Åb 2,7). En synode er en forsamling i Jesu navn, hvor deltagerne lytter til ham og Helligånden. Man kommer ikke sammen for at drøfte problemerne, men for at lytte til kirkens Herre. Jesus siger

¹ En samling af synode dokumenter både på græsk og latin, kommentarer og oversættelse til tysk. Forfatteren nåede ikke at færdigbehandle samlingen inden koncilet i Trient, da han døde. Denne samling er uvurderlig. Selvom der også i dag er sådanne samlinger, kan de nok ikke erstatte denne klassiker.

endda: hvad Ånden siger til kirkerne, ikke blot de syv navngivne, men til alle kirker i historien. Det begrundes synodemodellen teologisk.

I sin indledning opdeler Hefele synoder i følgende grupper: 1) Generelle / økumeniske synoder². 2) Generalsynoder, som dækkede f.eks. enten det østromerske kejserrige eller det latinske kejserrige. 3) Synoder, der dækkede nationale områder. 4) Provinssynoder. 5) Bispedømmesynoder, som den lokale kirke kunne holde. Disse forskellige synoder (koncilier) kunne godt blandes sammen, da de ikke var faste kategorier af forsamlinger, og kirken ikke var fast organiseret i geografiske og politiske områder.

Grundene til at afholde en synode kunne være følgende: 1) Farer for forfalskning af troen. 2) Problemer i kirkernes ledelse. 3) Spaltning af kirkens enhed. Hefele sammenfatter grundene således: "Fremme af kirkens vel, ved at kirkernes hyrder mødtes for at rådfører sig med hinanden"³. Han nævner, at rigtig mange synoder blev afholdt med det formål at bilægge stridigheder mellem biskopperne og undersøge anklager mod de enkelte biskopper.

Det var meget forskelligt, hvem, der indkaldte. Drejede det sig om hele kirkens problem, kunne det være den romerske kejser eller paven. At også verdslige autoriteter kunne tage initiativer forklarer, hvorfor 'stat og kirke' bliver mere og mere fusioneret. Det er nok kirkens hovedproblem indtil i dag. Det skal dog understreges, at hvis det drejer sig om de universelle konciler (synoder) skulle paven altid godkende indkaldelsen eller efter synoden bekræfte eller afvise beslutningerne. Det sidste er der flere eksempler på.

I Middelalderen dukkede problemet op, om et koncil stod over paven eller paven over konciliet. Konciler var en selvfølge, men hvilken autoritet havde de? Koncilerne (synoderne) i Konstans (1414-1418) og Basel (1431-1437) gik ind for, at paven var underlagt et koncil. Jeg nævner denne problematik, fordi den belyser selve teologien om synoden. Den belyser også den vestlige kirkes udvikling i Middelalderen til en organisation. Jeg skønner, at der bag denne uenighed om forholdet mellem pave og et koncil ligger en efterhånden forkert forståelse af kirkens væsen⁴. Er dette spørgsmål ikke udtryk for en uklar forståelse af kirkens guddommelige struktur?

Forfatteren til ovennævnte Conciliengeschichte angiver 20 økumeniske konciler (inkl. 1. Vatikankoncil). Der var desuden nationale og lokale konciler i Tyskland, Frankrig, Spanien, England og Irland, Ungarn, Italien og Skandinavien. Listerne dækker over 2. årtusind. Men synodehistorien starter allerede i det 2. årh. og fortsætter i det 3. årtusind. Her er der tale om lokale synoder rundt omkring. Formålet var altid at løse det ene og det andet teologiske eller pastorale problem. Disse synoder er således den væsentlige kilde til at kende kirkens historie fra begyndelsen af. Man kan udmærket sige, at synoderne var en vigtig del af kirkens liv og udvikling og giver megen dokumentation om kirkens historie.

² Begrebet synode (græsk) og koncil (latin) betegner den samme institution.

³ "Förderung des Wohles der Kirche durch Gemeinberathung ihrer Hirten" (s. 5).

⁴ Det er ikke her, jeg skal uddybe denne problematik, blot pege på problemet. Kirkens udvikling skal også tages i betragtning. Se min oversigt over bestemmelser for afholdelse af synoder nr. 2.

Jeg vil afslutte denne oversigt over synodernes historie ved at nævne, at de kommer til at spille en mindre og mindre rolle i den latinske kirke. De tre sidste økumeniske konciler var Tridentinerkoncilet (1545-1563), 1. Vatikankoncil (1869-1870) og 2. Vatikankoncil (1962-1965).

Vi taler her om 'økumeniske' konciler; men hvordan skal vi forstå det? For ingen af de såkaldte ortodokse kirker eller protestantiske kirkesamfund var nærværende på disse tre sidste konciler. Dog blev de inviteret som observatører på 2. Vatikankoncil, og de kom i praksis til at betyde ret meget i koncilsfædrenes drøftelser⁵.

Kan et koncil kaldes 'økumenisk', hvis ikke alle kristne i princippet er indbudte og deltager i drøftelserne på lige fod? Det er både et kirkeretligt og et teologisk problem. Økumenisk betyder jo universel.

Jeg har ikke overblik over, hvor mange lokale synoder, der fandt sted mellem Tridentinerkoncilet og 1. Vatikankoncilet. Men mit gæt er: meget få. Synodemodellen var ikke længere for alvor aktuel i kirkens liv. Det er et tegn på den stærke centraliseringsproces i den latinske kirke siden Tridentinerkoncilet og især 1. Vatikankoncil. Selv pave Frans taler, om at kirken har fået en pyrademidestruktur.

Efter 2. Vatikankoncil oprettede pave Paul en ny synodalinstitution, kaldet bispesynoden. Hvert 5. år eller efter behov skulle paven indkalde til en sådan bispesynode. Den sidste er den netop afsluttede i 2024. Spørgsmålet er nu rent principielt, om en bispesynode teologisk er det samme som synode i den klassiske betydning som ovenfor beskrevet. Svaret er nej! En bispesynode er kirkeretligt 'konsultativ', et rådgivende organ for paven. Et sådant rådgivende organ har pr. definition ikke beslutningsmyndighed. Deltagerne, biskopperne, repræsenterer ikke de lokale kirker (bispedømmer), men en ny organisation: bispekonferencen. Vi har således i den romerske kirke et 'kirkeprovinssystem', som stammer fra oldkirken og et 'bispekonferencesystem', som er nutidig. Bispekonferencerne repræsenterer ikke de lokale kirker i et område, men biskopperne i store distrikter, f.eks. sprogområder. Man kan uden at fortegne situationen sige, at biskopperne i en bispekonference kommer sammen (ofte 2 gange om året?) for at drøfte de lokale biskoppers problemer i et område og rådgive hinanden og evt. træffe beslutninger, der berører deres område, f.eks. vedr. den liturgiske fornyelse. Dette organ har ikke nogen institutionel jordforbindelse (i hvert fald i Skandinavien). Det svarer ikke til kirkeprovinssystemet og synoderne, hvor det er kirkerne indenfor en provins, der kommer sammen (=synode) for at tage stilling til pastorale spørgsmål og evt. hjælpe hinanden. Det stiller spørgsmålet, om bispekonferencerne i praksis har erstattet provinssynoderne. Det er også bispekonferencerne, der vælger deres repræsentant til bispesynoderne i Rom.

Det er derfor tankevækkende, at den sidste bispesynoden har peget på kirkens synodale væsen, som ovenfor beskrevet, og stærkt har opfordret biskopperne til nu at genoplive de klassiske synoder, som stadigvæk findes i den nye og aktuelle kirkeret (1983). Bispesynoden har altså følt, at den oldkirkelige synodeform er væsentlig for kirken i fremtiden. Pave Frans bakkede fuldstændig

⁵ Jeg har selv fuldt dette sidste koncil i kulisserne og havde også kontakt med observatørmiljøet.

op om denne anbefaling. Han tænker 'synodalt'. På denne baggrund vil jeg orientere om kirkerettens bestemmelser om synoder.

2. KIRKERETLIGE BESTEMMELSER OM SYNODER

2.1 Det 4. Laterankoncil (1215) bestemmer, at metropolitterne (ærkebiskopperne) skal afholde provinssynoder hvert år (canon 6). Der skulle også afholdes synoder i hvert bispedømme. Ærkebiskopperne var leder af hovedmenigheden i en kirkeprovins. Han var ikke overhoved over menighederne i provinsen, men koordinator. Hver lokalkirke havde deres eget overhoved, biskoppen. Disse biskopper og evt. nogle af deres medarbejdere kunne komme sammen i en synode og drøfte med hinanden (og Helligånden?) deres problemer. De kunne træffe beslutninger (som naturligvis ikke måtte gå imod kirkens almindelige tro og praksis). Sådanne provinssynoder kan vi kalde for en solidaritetsordning. Synoderne var således ansvarlige for kirkerne i provinsen.

2.2 Tridentinerkoncilet (1563) fastsætter, at der skal afholdes synoder i kirkeprovinserne hvert tredje år og hvert år i bispedømmerne (C II).⁶

Tridentinerkoncilet går ind i mange organisatoriske detaljer vedr. de to typer synoder. Uden tvivl så koncilet synodeinstitutionen som en nødvendig faktor i kirkens fornyelse, som dette koncil ønskede. Hvis biskopper, metropolitter og andre forsømmer at tage del i en synode, skal de straffes. Der er således tale om en kirkeretligt forpligtelse for kirkens forskellige medlemmer at holde eller deltage i de obligatoriske synoder. Synodeinstitutionen tegner på denne måde et billede af en "decentraliseret" kirke: Problemerne skulle i første omgang løses decentralt. Kirken var ikke som i dag centraliseret.

2.3 Kirkeretten af 1917 bestemmer, at der i hvert bispedømme skal afholdes en synode mindst hvert 10. år (canon 256 § 1).

2.4 Kirkeretten af 1983 fastsætter, at der skal afholdes en synode, hvis biskoppen skønner, at omstændigheder tilråder det, efter at have hørt præsterådet (canon 461).

2.5 Denne oversigt over bestemmelserne i det 2. årtusind viser, at kirkens regler vedr. lokale synoder har ændret sig fra at gøre synoderne obligatoriske til at være frivillige.

Har pave Frans på denne baggrund ret i, at kirkens væsen er synodal? Kirkeretligt: Nej! Teologisk: Ja!

Som ovenfor anført er det meget tvivlsomt, om der blev holdt regelmæssige synoder efter Tridentinerkoncilet på trods af dette koncils klare bestemmelser. Udviklingen i kirken gik i en anden retning, som sikkert også hang sammen med den samfundsmæssige og politiske udvikling i Europa.

3. DEN BIBELSKE TEOLOGI OM KIRKENS SYNODALE VÆSEN.

Det første eksempel på en synodalproces finder vi i A.G. (1,15-26), som endda kan betragtes som en model, fordi den afspejler den apostolske menighed i Jerusalem. Vi befinder os i dagene op til

⁶ Concilii Tridentini, Canones et Decreta, udgave 1863.

Pinsefesten, Helligåndens komme. Der er nu kun 11 apostle, da Judas jo er borte. Men det er åbenbart meget vigtigt, at der er et apostelkollegium på 12 i kirken, som er Guds nye folk. Nu træder Peter i funktion som hovedansvarlig for kirken Jerusalem. Han samler alle de disciple, der er tilbage, ca. 120, inklusiv de øvrige 10 apostle. Ud af disse 120 disciple skal der vælges en efterfølger for Judas. Peter opstiller kriterierne for en kandidat: Det skal være en discipel, der har været med fra begyndelsen og lige til Kristi himmelfart, for han skal være vidne om Jesu liv og tjeneste. Det er alle 120, der deltager i processen. Kun to opfylder betingelserne. Men hvem af de to skal det så være? Det skal der hverken stemmes om eller overlades til Peter og måske de øvre apostle at afgøre, men til kirkens Herre, Kristus selv. Ved lodtrækning (en metode kendt fra Det gamle Testamente) udpeger Kristus så Matthias, som "blev regnet sammen med de elleve apostle" (v 26). Nu er kirkens apostolske grundlag lagt af Herren selv, og Helligånden kan fortsætte med at opbygge kirken som Kristi legeme og brud. Alle enkeltheder i denne episode har synodal karakter. Men det er Kristus, der har det sidste ord – ikke de 120 disciple, de 11 apostle eller Peter! De er blot Kristi redskaber. Det er hans værk at konstituere og opbygge kirken. De 120 disciple var alle Jesu disciple fra før hans død, altså kaldet af ham personligt. Det er vigtigt at understrege denne Jesu aktive rolle og senere Helligåndens rolle i grundlæggelse og opbyggelse af kirken. Dette er et afgørende eksempel på den synodale proces i urkirken: Det er kirkens herre, der bestemmer.

Det andet eksempel på en synode står i A.G. 15:

Nogle kristne jøder fra Judæa (Jerusalem?) kommer til Antiokia og vil påtvinge de kristne af hedensk herkomst at leve efter Loven, som jøderne gør. Paulus og Barnabas kommer i diskussion med dem. Løsningen bliver, at menigheden sender de to og nogle andre fra menigheden til apostlene og de ældste i Jerusalem angående dette stridsspørgsmål. Jerusalem er hovedmenigheden, der afgør stridsspørgsmål også af læremæssig art som dette. Det fører til det, man siden har kaldt det første koncil i kirkens historie (ca. 50). "*Apostlene og de ældste samledes for at se på denne sag*" (AG 15,6). Hvorfor kan Paulus og Barnabas ikke afgøre problemet i Antiokia? De var jo ansvarlige for denne kirke. Hvorfor skal Jerusalem indblandes? Fordi problemet havde universel karakter. Det handlede ikke kun om forholdene i Antiokia.

Det er ikke apostlene i Jerusalem, der alene skal afgøre stridsspørgsmålet, også de 'ældste' deltager i mødet. De 'ældste' er lederne i modermenigheden, fordi de tolv apostle ikke var bundet til den, da de skulle missionere. Man finder et kompromis af hensyn til de blandede menigheder, hvor der foruden jødekristne også er hedningekristne: Man vil ikke pålægge hedningekristne at leve efter jødiske ritualer og traditioner, men omvendt vil man heller ikke tvinge jødekristne til at opgive deres traditioner og leve som hedningerne. Man pålægger hedningekristne ikke at spise kød, der havde været brugt til afgudssofringen (det blev nemlig solgt på markedet efter offerhandlingen), afholde sig fra blod (sædet for livsånden), fra kød af kvalte dyr og fra utugt (AG,15,29). Disse bestemmelser er en sammenfatning af lovene i 3. Mosebog 17-18, som også skulle gælde for fremmede, der boede i Israel den gang. I 3. Mosebog var det bestemmelser, der skulle hindre israelitterne i afgudsdyrkelse og umoral på det seksuelle område, som hærgede i de folkeslag, Israel boede iblandt. Men det samme kunne man sige om de kristne rundt omkring i Romerriget. Derfor besluttede modermenigheden at anvende samme regler for at beskytte de hedningekristne mod omgivelsernes påvirkning. Det var vist! I den skrivelse, der sendes sammen

med de to delegater, står: *"For Helligånden og vi har besluttet ikke at lægge nogen anden byrde på jer end det nødvendige ..."* (AG 15,28). Det skal understreges, at det er Helligånden, modernemenigheden og repræsentanterne for menigheden i Antiokia, der har besluttet det. Det er synodemodellen.

Denne begivenhed viser det, pave Frans har kaldt kirkens synodale væsen, nemlig sammenkomst for under Helligåndens vejledning at finde svaret på et problem. De, der samles i en sådan synode, repræsenterer den lokale kirke og evt. andre kirker, der er berørt af problemet. Det var menigheden i Jerusalem, der stod bag synoden og udsendte både to delegater og affattede et dokument. Men også Paulus og Barnabas og et par andre fra Antiokia deltog aktiv i denne beslutning. Beslutningen skulle højtideligt offentliggøres i Antiokia af to ledende (apostle?⁷) medlemmer af modernemenigheden, Judas og Silas, og et officielt dokument. Disse to repræsentanter for modernemenigheden følger delegationen fra Antiokia tilbage til Antiokia. Lukas benævner øvrigt disse to udsendinge fra Jerusalem som profeter (AG 15,38), de havde således en officielle rolle i Jerusalem. Silas bliver i Antiokia og beslutter sig for at ledsage Paulus på missionsrejse (AG 15,40). Det er også ham, der bistår Simon Peter i Rom med at skrive 1. Petersbrev iflg. Peter selv (5,12)⁸.

Beretningen om den første formelle synode i kirkens historie (Jerusalem. 50) kan også betegnes som en model for en synode. Man kommer sammen for at lytte til Kristus, kirkens herre og Helligånden for at løse et problem.

På baggrund af de to første eksempler på en synode kan vi drage følgende teologiske konklusion:

1) Det er en lokale kirke, der er stedet for den synodale forsamling. En synode er udtryk for kirkens væsen som trosfællesskab. En synode er et fællesskab i aktion. 2) Det er kirkens ansvarlige ledere, der styrer processen. 3) Men det er Kristus og Helligånden, som er ansvarlig for resultatet. Den (de) lokale kirke(r) og dens ledere er kun redskaber for kirkens Herre. 4) En synode er Kristi primære redskab for at lede den lokale kirke og evt. andre kirker⁹, hvis situationen kræver det. 5) Men det forudsætter, at hans forskellige medarbejdere lytter til Helligånden og adlyder kirkens herre. 6) Når synoden har erkendt Kristi vilje i en bestemt situation, skal den udtrykkeligt give til kende, at det er kirkens Herre, der har truffet beslutningen, for at andre kan acceptere denne beslutning i tro på Kristus. De skal ikke 'adlyde' kirkens ledere, men kirkens sande herre. Og man kan ikke diskutere Kristi vilje. 7) En synode i denne betydning afspejler selve evangeliet: Det er fortsat Jesus, der er Herren og læreren (jfr. Matth. 28,18-20). Vi, kirken, er hans disciple og medarbejdere. Men kirken er først og fremmest Kristi brud og skal følge brudgommen.

Kan man på denne baggrund sige, at en synode er en væsentlig bestanddel af kirkens væsen, som pave Frans har sagt? Hører denne forståelse med til kirkens troslære? Hvis man benægter det, fornægter man så en trossandhed i lighed med f.eks. Kristi sande nærvær i eukaristien? Er det kættersk at hævde, at kirken i sit væsen ikke er synodal? Jeg er nødt til at stille disse dogmatiske

⁷ Ordet 'apostel' var i begyndelsen ikke begrænset til de 'tolv'.

⁸ Her kaldes Silas Silvanus. Men det er den samme person. Jeg er af den opfattelse, at det er ham, der er den anonyme forfatter til Hebræerbrevet.

⁹ Kristus kan også lede kirken gennem f.eks. apostle, herunder 'ældste' og profeter.

spørgsmål. Hvis ikke en synode hører med til kirkens væsen, kan man nemlig ikke være forpligtet til at holde synode eller rette sig efter den. Så har den kun karakter af et hjælpemiddel. Den nye kirkeret (1983) synes at fastslå det sidste, når den gør afholdelse af en synode til en frivillig sag. Jeg tror (håber), at mine læsere kan forstå dette spørgsmål, for der er en væsentlig forskel i troens univers på det, der er en bestanddel af troen, og det, der er en frivillig tilføjelse. Konsekvensen vil så være, at hvis en synode ikke substantielt hører med i troens univers, er det frivilligt, om man vil afholde en sådan, omvendt, hvis den gør det, handler man imod den kristne tro, hvis ikke man afholder synoder.

En synode skal teologisk forstås som et Kristusnærvær, have en slags sakramental karakter, en måde, hvorpå kirkens herre også er nærværende i sin ledelse af kirken. Vi kunne lave følgende liste over de måder Kristus er tilstede i kirken: 1) Bibelen. 2) Forkyndelsen og undervisning. 3) Sakramenterne. 4) Kirkens fællesskab. 5) Synoder. 6) Tjenesterne.

NT's beskrivelse af kirken i den første og anden generation inkorporerer i kirkens konkrete liv synoderne som noget, der har sin plads i kirkens konkrete liv som trosfællesskab. Kirkens efterfølgende tradition med synoder og konciler bekræfter, at de hører med til kirkens måde at fungere på. Også den gamle kirkeret fastsætter synoder som en fast bestanddel af de lokale kirkers liv. Kun den aktuelle kirkeret (1983) gør det modsatte ved at gøre synoder frivillige. Den afspejler tilsyneladende ikke, at en synode er Kristi konkrete redskab for at lede sin kirke i det daglige. En synode får karakter af et hjælpemiddel ligesom et 'udvalg'. Det er de ansvarlige for lokale kirker, der er trådt sammen for at drøfte forholdene og evt. træffe beslutninger.

Teologien i synodeinstitutionen er, at det netop er Kristi måde at lede kirken på både på græsrodsniveau og på universelt niveau. Hvis ikke synodeinstitutionen hørte med til kirkens væsen, ville f.eks. de økumeniske konciler så ikke miste deres læremæssige autoritet? At ingen (?) formodentlig vil fratage sådanne konciler/synoder deres autoritet, bekræfter synodens autoritet som 'indstiftet' af Kristus, som hans værktøj til at lede kirken helt konkret.

Det må være den eneste forsvarlige teologiske konklusion, både ud fra Skriften og Traditionen. Derfor vil jeg slå fast, at det i mine øjne er en trossandhed, at synodeinstitutionen er en væsentlig bestanddel af det at være kirke.

En vigtig pointe i en sådan forståelse er, at kirken er et helt konkret fællesskab ('koinonia', 'communio'), hvor Kristus er tilstede hele tiden for at undervise og lede det. Tjenesterne ("embederne") er netop kun tjenester i dette fællesskab. Fællesskabet kommer før tjenesterne. Kristus kommer også før tjenesterne i praksis ikke kun "teoretisk". Han har i denne forbindelse "brug" for synoder for selv at kunne vejlede kirken.

Synoden i Jerusalem (50) kan danne en model for, hvordan modermenigheden helt konkret behandlede læremæssige og pastorale problemer. Paulus anerkender fuldtud synodens beslutning som grundlag for sin missionsvirksomhed. Derfor skal vi lægge mærke til, som anført ovenfor, at det skriftlige dokument vedr. synodens beslutning udtrykkeligt nævner Helligånden: "*Helligånden og vi har besluttet ...*" (AG 15,28).

I min teologiske forståelse af kirken er modermenigheden i Jerusalem modellen for enhver lokal kirke, men også for fællesskabet mellem de lokale kirker. Den anden synode var jo et møde mellem to kirker: Kirken i Antiokia, repræsenteret ved Paulus og Barnabas, som var lederne, og andre medarbejdere i denne menighed, og modermenigheden i Jerusalem, repræsenteret ved de 12 apostle og de 'ældste' og deres overhoved, Jakob. Men bag synoden stod hele menigheden, som tilslutter sig beslutningen og har ansvar for at sende de to repræsentanter, der skal ledsage gruppen fra Antiokia og vidne om synodens afslutning. Jeg kan kun se denne første fælles synode som modellen for synodernes plads i kirkens liv på de forskellige niveauer. Disse synoder afspejler, hvordan Kristus helt konkret vejleder både de enkelte kirker og deres fællesskab med hinanden.

Har Kristus andre midler til at lede kirken? Kirkens tjenere (embedspersonerne) kan ikke erstatte synoderne. Denne problematik blev aktuel i Middelalderen og er måske også forklaringen på, hvorfor den nye kirkeret har gjort synoderne frivillige: Paveembedet har helt konkret overtaget hele ledelsen af kirken, så strengt taget er der ikke "behov" og plads for synoder. På samme måde har de lokale biskopper overtaget "*den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt*" i bispedømmet, jfr. can. 391). I den tidligere kirkeret (1917) siges det mindre tydeligt: "*Det er biskoppens opgave at lede bispedømmet både hvad det åndelige og det timelige angår med myndighed til at lovgive, dømme og handle efter de hellige kirkeretlige normer*" (can. 335). Sagligt er de to bestemmelser identiske, men den nye kirkeret beskriver biskoppens myndighed på en meget "verdslig" måde: Forbilledet er den enevældige konge (der er ganske vist tale om 'oplyst' enevælde, da han i nogle situationer skal konsultere præsterådet, men han har det sidste ord). Også pavens magt beskrives på samme måde: En enevældig kirkefyrste med tre kroner på hovedet (indtil pave Paul VI).

Hvad bispedømmerne angår, har præsteskrabet (=ældsterådet) ingen funktion som 'ledere', de er medarbejdere. Et bispedømme er ledet af en kirkelig fyrste. Det påvirker i allerhøjeste grad medlemmerne af præsteskrabet. Dog kan også de blive lokale "fyrster", hvis de bliver sognepræster. Kirken er på den måde bygget hierarkisk op og er derfor ikke et konkret fællesskab, en familie. I min ungdom kunne vi sige om en sognepræst: Han er en rigtig sognepave (den gang var der noget, der hed katolsk humor).

Faktisk har vi brug for, at kirkeretlige eksperter nøje beskriver både paveembedets og bispembedets status iflg. den aktuelle kirkelov. Med min viden om disse emner (selvom jeg ikke er faglig ekspert) må jeg blot konstatere, at den bibelske model for kirken og dens struktur ikke afspejles i kirkens nuværende organisation. De kirkeretlige bestemmelser afspejler helt tydeligt kirkerettens forsøg på hele tiden at fastholde pavens overordnede funktion: Han er hele kirkens herre, og det skal hele tiden understreges. Hvorfor har paven, biskoppen af Rom, brug for at forsvare sit embede? Og man taler ikke om, at kirken i Rom er en modermenighed. Rom er et administrativt center. Som opdraget katolik kan jeg sandelig godt se, at det er prekært at nævne denne problematik. Min overbevisning er imidlertid, at det var det pave Johannes XXIII, pave Paul VI, pave Johannes Paul II og pave Benedikt XVI og pave Frans konstaterede og ville gøre noget ved. Pave Johannes Paul II kunne helt åbent sige, at paveembedet var den største hindring for de kristnes enhed, men at det kunne få en helt anden udgave i det 3. årtusind. Det handler ikke, om biskoppen af Rom, paven, har en ledelsesfunktion i kirken, men om måden den skal udøves på. For

i dag sker det på bekostning af de lokale biskoppers eget ansvar. Et andet gennemgående træk i kirkeretten er også den stadig insisteren på, at biskopperne er apostlenes efterfølgere. Det skal da ikke benægtes, men hvorfor er det så vigtigt hele tiden at tale om det? Og det er på bekostning af præsterne, som i NT og i oldkirken var de lokale kirkers ledelsesgruppe. At en lokalkirke i NT var ledet af en 'ældstegruppe' har overhovedet ingen plads i beskrivelsen af hierarkiet. Den nutidige forståelse af kirken er en "pyramideforståelse": diakon, præst, biskop og pave. Den bibelske forståelse af kirken handler primært om den lokale kirke, som er knyttet til et bestemt sted (en by). Der er ingen universel kirke i NT, som vi forstår det. Den "universelle" kirke eksisterer kun i de lokale kirker og er ikke en samling af kirker under et overhoved og fælles administration. Sådan kan man kaste lys over kirken i dag. Det er vigtigt at tilføje, at det primært handler om "den romersk katolske" kirke, som har taget monopol på at være katolsk. Vi glemmer i praksis, at der er mange orientalske katolske kirker, som pavestolen godkender som sande katolske kirker.

Konklusionen er derfor, at vi skal "tænke forfra" i vores selvforståelse af at være kirke, sådan som f.eks. pave Johannes Paul II sagde. Jeg har mange gange forsøgt at finde ud af, om biskopperne og teologerne rundt omkring forstår det. Det, der karakteriserer den kirkelige situation i verden, er ofte et skisma mellem de ærkekonervative katolikker og de katolikker, der anerkender koncilet. Nogle fastholder, at 2. vatikankoncil var en stor fejltagelse, og at de nævnte koncilspaver de facto var kættere, ikke mindst pave Frans, og har vildledt kirken. Vi skal derfor tilbage til situationen før dette koncil, og der skal udvælges en ny pave, påstår man. Også den prækonciliære liturgi (den ekstraordinære ritus) skal genindføres. Det er den reelle situation i kirken i dag. Vi må derfor helt klart indse, at kirken nu er dybt splittet: Hvad vil det sige at være kirke? Hvor er den sande katolske kirke? Hvordan skal den se ud?

4. KIRKENS AKTUELLE SITUATION: BEHOVET FOR AT STARTE FORFRA.

Når man læser mange nutidige teologers opfattelse af kirkens situation, handler det om at omstrukturere kirken. Jeg tvivler på, om vi i Danmark (og Norden) er med i båden. Intet tyder på, at vi har forstået, at vi står overfor en kirkelig "revolution", hvis vi skal overleve i 3. årtusind¹⁰. Jeg kan da godt sætte mig ind i mine trosfællers reaktion, som jeg kender indefra. Men hvordan (over)lever kirken i Danmark? Hvis ikke vi hele tiden fik hjælp udefra, hvad præster og gudviede søstre angår, ville vi kunne lukke de fleste kirker. Det ved jeg jo i praksis!

Kirken har nu været en officiel kirke i Danmark siden 1849. Vi har et veldokumenteret studie om den katolske kirkes tilbagekomst i Danmark i Johannes Metzler S.J. Die Apostolischen Vikariate des Norden (1918). Han fremhæver især biskop von Euch (1892-1922), som den, der fik kirken til at få dansk grund under fødderne, idet der begyndte at komme konvertitter. Der kom mange ordensfolk, herunder søstre, som begyndte at bygge kirker rundt omkring i landet og institutioner, f.eks. skoler og hospitaler. Antallet af katolikker steg fra ca. 600 (1845) til 14.240 (1918). Der var ca. 200 konvertitter om året. Nævnes skal f.eks. familien Ballin, Johannes Jørgensen og Peter Schindler. Det skal også nævnes, at der op til 1. verdenskrig hver sommer kom mange polske

¹⁰ Se: Josef Mikulášek, Synodality: The Church still listens and learns, THEOLOGICA 2022 – Vol. 12, No. 1

landarbejdere, og forfatteren nævner ca. 14.000. Mange af dem kom til Lolland-Falster og slog sig ned bl.a. på grund af 1. verdenskrig. Der opstod tre sogne i området.

Jeg vil også nævne Anders Bjørnvads bog: 'På vej mod hjemstavnsret' (1993), som primært handler om den katolske kirke under 2. verdenskrig (1940-45). Men han har skrevet et interessant kapitel om kirkens forhistorie (1849-1939). Bogens titel angiver helt tydeligt kirkens orientering: Den skulle tilbage til Danmark og blive "dansk".

Men tiderne har ændret sig. I dag (2023¹¹) har kirken officielt 55.028 medlemmer og 34 konvertitter og 67 udmeldelser i 2023. Kirkegangsprocenten er 14 %. Der er i alt 73 præster heraf 30 ordenspræster. Som noget nyt er der 11 permanente diakoner. Der er 68 søstre, hvoraf mange er gamle. Efter 2. verdenskrig har der været ca. 500 søstre. Der er 11 sproggrupper, der har deres egne "menigheder"¹². Tilsammen udgør disse fremmedsprogede katolikker nok flertallet af katolikkerne i Danmark, og mange af dem (ikke alle) lever i deres eget nationale miljø og ikke i de fælles menigheder. Kirken i Danmark er derfor ikke ét katolsk fællesskab i praksis.

Kaldsproblematikken er ikke særlig opmuntrende, hverken hvad kald til præstegerningen eller til ordenslivet angår. Hvad er den egentlige grund? Det snakker vi ikke seriøst om og slet ikke offentligt. Min opfattelse er, at teologien om tjenesterne i kirken og om det gudviede liv er meget mangelfuld og måske også forkert. De færreste katolikker kan definere, hvad en præst er, og hvad et gudviet liv er i sit inderste væsen? Var det det, pave Johannes Paul II mente, da han talte om 'nyevangelisering'?

Kirken i Danmark har efter 2. vatikankoncil følgende officielle organer: Præsteråd, pastoralråd og menighedsråd, som har en vigtig betydning for kirkens daglige liv.

I 1967-69 blev der afholdt en klassisk synode på bispedømmeplan for at implementere 2. vatikankoncils beslutninger. Denne synode indførte som noget helt nyt menighedsråd under inspiration fra Folkekirken. Den katolske kirke har aldrig haft menighedsråd. Formålet var på det konkrete plan at inddrage lægfolket i ansvaret for kirkelivet. Det har vi haft mange gode erfaringer med.

KONKLUSION:

Er lokale og almindelige synoder et redskab, som kirkens herre har givet kirken for hele tiden at kunne være underlagt hans ledelse i praksis? Hvis det er en del af kirkens væsen (jfr. pave Frans), forklarer det, hvorfor både vores egen lokale kirke og den universelle (vestlige) kirke måske ligefrem er kørt af sporet, dvs. ikke længere på autentisk vis fremstiller Kristi kirke i dens væsen. Kan kirken forblive autentisk uden brug af synodeinstitutionen? Teologisk synes svaret at være nej.

Det er et seriøst spørgsmål, som skal besvares af alle medlemmer af kirken, ikke kun af biskop og præster. Grundmodellen i urmenigheden i Jerusalem var, at hele kirken var engageret i synoden på forskellig vis.

¹¹ Katolsk Lommebog 2025: s. 73: Uddrag af bispedømmets statistik.

¹² Ikke i kirkeretlig betydning: sogn, men nationale fællesskaber, der samles til gudstjenester.

Afslutningsvis vil jeg henvise til de forskellige værdifulde teologiske bidrag nævnt i denne tekst. Men jeg savner virkelig stort set en bibelteologi. Bibelen er ikke for disse avancerede teologer kirkens grundbog. Min overbevisning er, at hele kirkereformen skal tage sit udgangspunkt i Bibelen. I denne forbindelse vil jeg nævne, at jeg ikke har fundet, at disse forskellige forfattere nævner pave Benedikts synodale skrivelse Verbum Domini (2010). Man har altså ikke følt, at den var et uhyre vigtigt dokument i kirkens synodale fornyelse. I sidste ende handler det i så fald om, hvad teologi egentlig er: Guds belæring til os, eller vores opfattelse af Gud?

Mit formål med denne tekst er at oplyse mine brødre og søstre om deres kristne (katolsk) tro for at vække deres ansvar for kirken her og i hele verden. Alle troende har et ansvar, ikke kun gejstligheden. Vi skal alle vågne op og tænke i helt nye og radikale baner og handle.

02 02 2025 (HERRENS FREMSTILLING I TEMPLET)

LM